

ЈЕДЛИ
КӨЗӘЛ

1990
617

794
745

«Једди көзәл» Низами Кәнчәвинин Јахын Шәргәдә «Пәнч кәнч» («Беш хәзинә») ады илә өлмәз шәһрәт газанмыш «Хәмсәснин дөрдүнчү поемасыдыр. Даһи Азәрбајҗан шаиринин 1197-чи илдә битирдији бу әсәр Сасаниләр сүләсләриндән олан Биринчи Јаздкүрдүн оғлу Бәһрам Курун һәјатынын, һакимијәти вә мәнәббәт сәркүзәштәринин тәсвирина һәср едилир. Анчаг Низами, тарихи гәјәтләр вә Фирдовси «Шаһнамә»синдә дә өз әксини тапан бу мөвзуја тамамилә јени бахымдан јанашмыш, тарихи һадисәләри олдуғу кими вермәји гаршысына мәгсәд гојмәјиб, өзүнүн јүксәк бәшәри идеалларыны ифадә едән, бүтүн јарадычылығы боју изләдији ичтимаи әдаләт, адил дөвләт башчысы, јүксәк әхлаг, мәнәви јеткинлик, мәнәли һәјәт вә с. һаггындакы дүшүнчәләрини әкс етирән көзәл сәнәт нумунәси јаратмышдыр.

Поема дәрин мәзмуну вә дашыдығы ичтимаи мәнәна илә јанашы, јүксәк поетик дәјәри, орижинал бәди и гурулушу, сон дәрәчәдә зәнкин композисијасы илә дә сечилир. Әсас сүжәт чошахәли бир јөнүдә инкишаф едәрәк, мүәллиф гәјәси әләвә һадисә вә һашијә тәсвирләрин кәмәјилә рәнкарәнк бир тәрзәдә, чәлбедичи вә орижинал бир бичимдә тәгдим олунур. Әсәр әсасән једдиликләр үзәриндә гурулдуғундан «Һәфт пејкәр»¹ адланыр. Мә'лумдур ки, «једди» рәғәми орта әсрләрдә мүгәддәс сәјилмишдыр. Гәдим мифоложи тәсәввур вә елм-дини көрүшләрә көрә дүнја једди иглимә бөлүнур, көј једди гәтдан ибарәтдир, једди планет мөвчуддур, һәфтәдә једди күн вар, мә'лум рәнкләрин сәји једдидир вә с.

Поemanын баш гәһрәманы Бәһрам һәлә илк кәнчлик илләриндә Нә'ман шаһын мәшһур бәнәна олан Симнара тикдирдији мөһтәшәм сарај—Хавәрнәкдә једди иглим шаһларынын көзәл гызларынын шәклини көрәрәк онларә вурулуур. Сонрадан о, һакимијәти әлү кечириб Иран тахт-тачына саһиб оларкән шәклини көрдүју гызлары сараја кәтирәрәк онларә евләнир. Шаһзадә гызлар Симнарын истә дадлы шакирди олан мө'мар Шидәнн учалтдығы једди күнбәзли әсрәрәнкиз гәсрдә јашајырлар. Симнардан мө'марлы сәнәтинин инчәликләрини өјрәнмиш бу маһир уста астрономија елминә бәләд вә улдузларын сирринә вағиф бир сәнәткар олдуғундан гәсрин һәр күнбәзини мә'лум једди планетдән бири илә бағлајыб она үјгүн рәнкдә бәзәјир. Бәһрам шаһ һәфтәнин һәр күнү мұвафиг рәнкдә палтар кәјинәрәк бу күнбәзләрдән биринә кәдәр, вахтыны бир шаһзадә көзәл илә кечирәрди. Једди мүхтәлиф өлкәдән кәтирилмиш көзәлләрин һәр бири она өз өлкәси илә бағлы марағлы бир һекәјә данышыр, өз рәнкини тәрифләјир. Мүхтәлиф мә'хәзләрдән алынмыш вә фолклорла бағлы олан бу нағыл-новеллалар һәр бири ајры-ајрылыгдә һәјәт, кәинат, халг мәшиәти, инсан әхлағы вә с. һаггында шаирин марағлы дүшүнчәләрини ифадә едән биткин бир әсәр олса да, һамысы бирликдә мүәллифин ичтимаи-сијәси идеалларынын һәртәрәфли һәллине, бәди мәгсәдин даһа ајдын ифадәси вә шаир амалынын даһа тә'сирли, даһа көрүмлү олмасына хидмәт едир. һекәјәләрдә рәнкләрин символик мәнәналарына даир елми-фәлсәфи көрүшләр өз әксини тапдығы кими, халг јарадычылығындан алынмыш әхлаги нәсиһәтләр дә кениш јер тутур. Мәнәви паклыг, гочағлыг, әхлаг көзәллији вә с. сифәтләрин тәлгини илә јанашы ловғалыг, бәдәхаллыг, хәбислик, тамәһкарлыг, хәјанәт кими хусусијәтләр писләнир. Одур ки, шаһзадә көзәлләрин һекәјәләри шаһы әйләндирмәклә бәрәбәр, ону дүшүнмәјә дә вадар едир, һәјәти мәсәләләр, кәинат вә јарадылышын сирләринә даһа диггәтли олмаға, инсан тәбиәти вә инсан психолокијасынын инчәликләринә даһа дәриндән нүфуз етмәјә чағырыр.

Әсәрдә једди планетлә бағлы једди өлкәнин једди шаһзадә гызынын једди рәнкә чалан сарајда шаһа једди һекәјә сөйләмәсиндә мүәјјән бир ардычылыг вә ганунаүјгүнлүг да изләнил-

мақдәдир. Гәдим Бабил астрологларынын көрүшләринә үјгүн оларәг һәфтәнин һәр күнүнү бир планетлә бағлајан шаир шәнбә күнүнү биринчи иглим шаһзадәсинин гара рәнкли сарајында кечирән Бәһрам шаһын сонракы күнләри бир-бирини әвәз едән сары, јашыл, гырмызы, мави, сәндәл рәнкли сарајлара кәдиб сон күнү ағ күнбәздә мұвафиг мәзмунлу һекәјәләр динләдијини тәсвир едир.

Даһа чох бәди фантазијаја әсасланып нағылларә мәхсус әфсанәви бир руһ дашыјан бу һекәјәләрдә әһвалатлар әсасән реал зәминлә бағлы олуб әсл һәјәти мәсәләләри аһәтә едир. Бу һекәјәләрин һамысы (такә һинд көзәллинин нағылы истисна едиләрсә) шифаһи халг әдәбијатындан кәлән никбин бир сонлуғла баша чатыр. һаггын, әдәләтин сон нәтичәдә гәлиб кәләчәјинә јәгинлик, ајылыға, јүксәк әхлаг, мәнәви тәмизлик вә бәшәри сәәдәт уғрунда мұбаризәјә чағырыш гызларын һекәјәләринин әсас ибрәтамиз мәнәнасыны тәшкил едир.

Низами јарадычылығында јени бир сәһифә кими гижмәтләндирилән бу әсәр халг фәлсәфәсинә вә дөврүнүн елми билликләринә јахындан бәләд олан шаирин дүнја мәдәнијәти, бир чох халгларын әдәби-бәди и наиллијәтләри илә танышылығы, енциклопедик мә'луматы сәјәсиндә јаратдығы солмаз сәнәт абидәсидир. Буна көрәдир ки, «Хәмсә»јә дахил олан башга поемалар кими, «Једди көзәл» дә дүнја әдәбијатынын надир нумунәлариндән бири кими шәһрәтләнмиш, өз дәјәрини әсрләр боју сахлајараг мәнәббәтлә изләнилмишдир. Шәргин бир чох сәнәткарлары бу мөвзуја мұрачнәт етмиш, Низами поемасынын нәчиб тә'сирилә рәнкарәнк сәнәт әсәрләри мејдана кәлмишдир.

Нүшабә АРАСЛЫ

27465

59328

АРХИВ

¹ «Пејкәр» Азәрбајҗан дилина «көзәл» кими тәрчүмә олунмушдур. Анчаг бу сөзүн «тәсвир», «шәкили», «бүт», «улдуз», «планет», «портрет», «фигур» вә сәир мәнәналары да вардыр.

Ахундов адна
Азәрб Республика
КНТАБХАНАСЫ

Һинд шаһзадәси

Бәһрам шаһ төғвимлә һәфтәнин башланғычы сајылан вә астроложи төсәввүрә көрә Сатурн (Кејван) планети илә бағлы олан шәнбә күнү гара палтар кејинәрәк биринчи иғлим пад-шаһынын гызы Фурәк ханымын гара рәнкли сарајына кедир. Бүтүн күнү меј ичәрәк әјләнән Бәһрам шаһ ахшам дүшчәк һинд нәсәбли нәзәнинә үз тутараг ондан бир нағыл данышмағы хаһиш едир. Һинд шаһзадәси сәчдәјә дүшүб шаһа хејли дуа-сәна еләдикдән сонра она атасынын сарајына кедиб-кәлән вә һәмишә гара палтар кејинән бир гадыннан ешитдији марағлы бир һекајә сөјләјир:

Тәсадүфән шәһәрә кәлән гара палтарлы гәриб бир гонаг пад-шаһа «Биһушлар шәһәри» адланан бир өлкәдән данышыб, орада бүтүн кишиләрин гара палтар кејиндикләрини билдирир. Гонағын сөһбәти шаһы һејрәтләндирир. О, һәмин өлкәјә кедәрәк бурада кишиләрин нә үчүн гара кејимдә олмаларынын сәбәбини өјрәнмәјә чалышыр. Анчаг нә гәдәр сорушурса кимсә она бу барәдә бир сөз демәк истәмир. Узун мәчәралардан сонра достлашдығы бир гәссаб падшаһы шәһәрин кәнарына кәтирәрәк учуг бир минарә гаршысындакы сәбәтә отурдур. Чох кечмир шаһ өзүнү сәфалы бир чәмәнликдә көрүр. Ахшам үстү бир дәстә көзәл гыз чәмәндә мәчлис гурурлар. Гызлар көзәлләр султаны Түркназын әмрилә шаһы да мәчлисә кәтирирләр, ону гонаг сахлајырлар. Һәр кечәни бир көзәл гызла кечирән шаһ отузунчу кечә артыг дөзә билмәјиб көзәлләр султанындан тә'кидлә вүсал истәјир. Түркназ јалварыб бир кечә дә сәбр етмәји хаһиш едирсә дә, шаһ өз истәјиндән әл чәкмир. Нәһәјәт о, заһирән разылашдығыны билдириб шаһдан бир анлыға көзләрини јуммағы хаһиш едир. Шаһ көзләрини јумур, ачанда исә өзүнү гәссабын отуртдуғу сәбәтдә көрүр.

Беләликлә, гара кејинәнләрин ачылмаз мүәммаја чеврилән сир-ри шаһа ашкар олунча о өзү дә пешиман олуб гара палтар кејинир. Һекајәдә инсан арзусунун нәһәјәтсизлији, дүнја сирләринә бәләд олмаг, мүйити, кайнаты дәрк етмәк истәји ифадә олунур, сәбирсиз-лик вә сәадәтә бачардыгча тез чатмаг чәддинин нәтичәдә тәәссүф доғурдуғу көстәрилир. Һинд көзәли гара рәнжин үстүнлүкләриндән сөз ачыр, онун өзәмәт вә тәмкин рәмзи олдуғуну билдирир:—Га-ра түк кәнчлик нишанәсидир. Гара сач сифәти дә чаван кестәрир. Көз өз гарасы илә дүнјаны көрүр. Зүлмәт кечәнин гаранлығы ајын ишы-ғыны даһа да артырыр. Гара рәнкә ләкә дә дүшмәз. Бүтүн рәнкләр јенидән бојанараг ајры рәнк ала билдикләри һалда, гара башга рәнк кәтүрмәз...

Рум шаһзадәси

Јекшәнбә күнү Бәһрам шаһ икинчи иглим падшаһынын сары кејимли гызынын Күнәш илә бағлы сарајына кедир. Гејсәрин үрәк овлајан дилбәр гызы һумај гәсрини дә Күнәшә ујғун бир тәрздә гызылла бәзәмишди. Бәһрам шаһын сары палтары вә әлиндәки гызыл гәдәһлә бармағындакы үзүјүн кәһрәба ғашы сарајын рәнки илә көзәл ујарлыг јарадыр вә онун чәлалыны даһа да артырырды. Бүтүн күнү шаһа гуллуғ едән рум көзәли ахшам Ирағ мәмләкәтиндә «кәниз сатан шаһ» адыјла мәшһур олан бир падшаһын һекајәсини Бәһрама нағыл едир:

Мүнәччимләрин мәсләһәти илә евләнмәјән бир шаһ өмрүнү-күнүнү алдығы кәнизләрлә кечирмәк гәрарына кәлир. Анчағ шаһын алдығы кәнизләрин һеч бири она ахыра гәдәр сәдагәтлә хидмәт етмир. Онлар сарајда јашајан гоча ғарынын фитнәсинә ујарағ тезликлә јолдан чыхыр, дикбашлыг едирләр. Буна көрә дә шаһ онлары сатмалы олурду. Бир күн шаһ Чиндән көзәл кәнизләр кәтирән бир таңирдән үрәјинә јатан бир көзәли алмағ истәјир. Таңир шаһа бу кәнизин чох мәғрур олдуғуну вә киши арзусуна әмәл еләмәдијини билдирисә дә, шаһ буна әһмијјәт вермир, кәнизи алыр. Кәниз сараја кәлдији күндән мүлајим рәфтары вә хош хасијјәти илә һамынын рәғбәтини газаныр. Тезликлә ғарыны сарајдан узағлашдырарағ шаһа сәдагәтлә хидмәт едир. Шаһ кетдикчә ону даһа чох севмәјә башлајыр. Кәниз исә таңирин дедији кими, даима ондан узағ кәзир вә шаһын күнү-күндән даһа артығ аловланан мәһәббәтинә ғаршы сојуғлуғ көстәрир. Шаһ тәдбир ахтармалы олур, јенә гоча ғары ишә ғарышыр. Нәһајәт, севкилиләр бир күн бир-бирләрини дәличәсинә севдикләрини сәмимијјәтлә е'тираф едирләр.

Рум көзәлинин бу һекајәсиндә аилә сәадәтинин әвәзсизлији, онун доғрулуғ, ғаршылығлы инам вә тәмиз мәһәббәт үзәриндә мөһкәмләндији көстәрилир. Нағыл ғәһрәманынын дили илә хатырланан Сулејман вә Билгејис әһвалатында ачкөзлүк, һижлә, әјрилијә мејл вә с. псләнир. Дүз илгар, ғаршылығлы сәдагәт вә сәмими мүнәсибәтин нәнки аиләдә мөһрибанчылығ доғурдуғу, еләчә дә онун кәләчәјинә бөјүк тә'сир көстәрәрәк јени нәслин сағлам вә никбин руһлу олмасында да бөјүк әһмијјәт дашыдығы тәсдиғ олунур.

Шаһзадә көзәл сары рәнки тә'рифләјәрәк бу рәнкин мәзијјәтләри илә һекајәсини битирир. Сары рәнк һәмишә үрәкәчандыр, гәлбә хусуси фәрәһ кәтирир. Хәрәјә әтир вә көзәл там верән зә'фран инсанларын әһвали-руһијјәсини јүксәлдир. Сары өртүк шамын нуруну даһа да артырыр. Шәникләрин әсасы олан гызыл да сары рәнкдәдир...

Харэзм шаһзадэси.

Дүшәнбә күнү сәһәр Бәһрам шаһ мұвафиг рәнкли палтар кејинәрәк үчүнчү иглим шаһзадәсинин Ај илә һәмәһәнк олан јашыл сарајына јолланыр. Харэзм шаһынын јашыл бағ ичиндә һүријә бәнзәјән көзәл гызы Назләри һөкмдарын арзусуна әмәл едәрәк она тәбиәтчә бир-биринә зидд олан ики чаван һаггында белә бир әһвалат данышыр:

Тәсадүфән күчәдә үзүнү көрдүјү бир гадына үрәкдән ашиг олан пәһризкар вә тәмиз вичданлы Бишр төвбә етмәк вә кунәһларыны јумаг үчүн Бејтүлмүгәддәсә сәфәр едир. Јолда она Мәлиха адлы өзүндән разы, худпәсәнд бир адам раст кәлир. Онлар бирликдә сәфәр едирләр. Мәлиха јол узуну Бишрә мұхтәлиф суаллар верәрәк өзүнүн мә'луматлы, кайнат сирләринә вағиф бир билличи олдуғуну нүмајиш етдирир, јолдашыны исә авамлыгдә, һаданлыгдә тәгсирләндирир.

Нәһәјәт, онлар учу-бучағы көрүнмәјән бир сәһраја чатырлар. Бир ағачын алтында торпаға басдырылмыш су илә долу бир күп көрүрләр, су ичир, ағачын көлкәсиндә динчәлирләр. Мәлиха күпдә чиммәк, сонра исә ону сындырмаг истәјир. Бишр она јалварараг јорғун јолчуларын үрәкләрини сәринләдән саф сују чиркләндирир, сојунараг өзүнү күлә атыр. Бишр хејли көзләјиб јолдашынын чыхмадығыны көрүнчә јахынлашыб күпүн дәринлијини јохлајыр вә онун ағзына сахсы парчасы гојулмуш бир гују олдуғуну көрүр. Јерин-көјүн сирләриндән дәм вуран бу адамын бир күплә гујуну ајырд едә билмәсинә тәәччүбләнир. Мәлиханы дәф едиб, онун палтарлары вә мин динар гызыл пулуну көтүрүб сораглашараг евини тапыр вә гадынына верир. Әһвалатдан хәбәрдар олан гадын бир гәдәр ағлајыб Мәлиханын бәд рәфтары вә гәддарлығындан данышыр. Бишрин нәчиб вә хејирхәһ олдуғуну көрүб она евләнмәји тәклиф едир. Гадын үзүндән өртүјү көтүрән кими Бишр гаршысында күчәдән кечәркән растлашдығы вә илк көрүшдән үрәјини овладығы көзәли көрүр. Кәбир кәсдирәрәк онунла евләнир. һәр ики чаванын ағибәтләринин өз тәбиәтләри илә ујғун олдуғуну кәстәрән бу һекәјә Мәлиханын бәд хисләтинин гурбаны олмасы вә тәмиз нијәтли Бишрин исә арзусуна јетишмәси илә битир. Бишрин севкилисинин јашыл кејиндијини гејд едән харэзмли көзәл јашыл рәнкли тә'рифләрәк онун тәрәвәт вә кәнчлик рәмзи олдуғуну билдирир:—Јашыл кејинмәк јахшы әләмәтдир. Тәбиәт дә мәнз јашыл палтарында көзәлдир. Сәрв јашыл олдуғу үчүн һамы тәрәфиндән бәјәнилир. Јашыллыг көзләрә дә раһатлыг верир, онун ишығыны артырыр...

Славјан шаһзадәси

Бәһрам шаһ сешәнбә күнү гырмызы палтар кејинәрәк Марс (Мәррих) планети илә һәмәһәнк олан гырмызы сараја дөрдүнчү иглим шаһзадәсинин јанына кәлир. Башдан ајаға гәдәр ал рәнкә бојанмыш славјан көзәли Нәсриннуш шаһа өз ағыл вә тәд-бири илә сечилән бир рус шаһзадәси һагында марағлы рәвәјәт сөјләјир:

Рус елләринин бириндә һөкмранлыг едән падшаһын ај үзлү, һүнәр вә билији илә мәшһур дилбәр гызы өзү үчүн тикдирдији сеһирли галанын диварына шәклини вурдурараг, галаја јол тапан вә шәртләрини јеринә јетирән чавана әрә кедәчәји һагында бир јазы јаздырыр. Гызын көзәлијинә вурулан бир чох кәңчләр ону алмаг фикринә дүшүр, анчаг сеһирли галанын сирләрини тапа билмәдикләри үчүн һәлак олурлар. Шәһәрә јеничә кәлмиш икид бир оғлан бир мүддәт мүдрик гоча јанында дәрс аландан сонра өз зәкасы, ирадә вә чәсарәти сәјәсиндә галанын сирләрини ача билир вә көзәлин гөјдүгү бүтүн шәртләри јеринә јетирәрәк истәјинә наил олур.

Гырмызы кејимли Сәглаб ханымынын инсан һүнәринин, ағылын,зәканын гәләбәсинә инам ифадә едән бу һекәјәсинин әсас мөвзусуну үмумхалг мүдриклији, чәсарәт, тәмкин вә ирадә тәшкил етмәкдәдир. Ағыл вә һүнәрин вәһдәти һәмишә гәләбә чалыр.Көзәлин шәклинә вурулан чаван да өз чәсарәти илә арзусуна чатыр. Нә гызын гөјдүгү чәтин шәртләр, нә дә шәклин јанындакы кәсилмиш башлар ону горхутмур. Өз күчүнә инам, ел һејир-дүасы, ағсаггал мәсләһәти горхмаз икидә инсан гүввәси харичиндә һесаб едилән сирләри ачмаға көмәк едир. Ачылмаз көрүнән сеһирли тил-сим бу зәкалы чаванын ағлы, елм вә дүшүнчәси, реал тәбии имканла-ра әсасланан тәдбири мүғабилиндә давам кәтирмир. Гәһрәман тәкчә өз гәлбинин истәји үғрунда дејил, һәм дә халг сәадәти, бир чох чаван-ларын ганына баис олан бир бәланы јох етмәк үчүн вурушдугундан галиб кәлир.

Славјан көзәли бу икидин интигам рәмзи олараг гырмызы рәнкли палтар кејиндијини сөјләјиб онун сонрадан «Гырмызы кејимли падшаһ» адыла мәшһурлашдығыны гејд едир. Гырмызы рәнки јахшылыг, гәләбә символу кими тәрифләјәрәк бу рәнкин тәқраредилмәз бир бәзәк олдуғуну билдирир. Гырмызы јагутун дәјәри буна көрә јүксәкдир. Инсаны јашадан бәдәндәки ганы да гырмызыдыр. Ал јанаг көзәллик әләмәтидир. Гызыл күл гырмызы олмасајды күлләрин шаһы сәјылмазды...

Мәғриб шаһзадәси

Чаһаршәнбә күнү Бәһрам шаһ бешинчи иглим шаһзадәсинин Меркури (Утарид) планети илә сәсләшән мави сарајына кедир. Фирузә рәнкиндә палтар кејинмиш шаһы Мәғриб өлкәсинин назәндә көзәли Азәрјун бөјүк севинчлә гаршылајыр. Мави рәнк аһу бахышлы Мәғриб шаһзадәсини даһа зәриф, даһа чазибәдар көстәрирди. һөкмдар кечәнин өз гара өртүјүнү нә вахт салдығыны белә һисс етмир. Артыг күнәшин батдығыны көрүнчә шаһ мави кејимли көзәлдән ону мағағлы бир нағыл илә әјләндирмәји хаһиш едир. Шаһзадә гыз шаһын истәјинә әмәл едәрәк Мисир өлкәсиндә јашајан Маһан адлы бир тачирин гәрибә сәркүзәштини она нәгл едир:

Вар-дөвләти башындан ашан кәч тачир Маһан достлары илә сәфалы бир бағда гонағлығда олдуғу заман төләсик өзүнү јетирән шәрики она карванла чохла мал кәтирдјини хәбәр верир вә кечә икән маллары көмрүк вермәдән шәһәрә дашытмағы тәклиф едир. Маһан она гошулараг севинчәк кедир. Јолда Маһанын шәрики көзләнилмәдән јоха чыхыр. Маһан гаранлығда јолу да азараг учу-буцағы көрүнмәјән нәһајәтсиз бир сәһрада тәнһа галыр. Дивләр, чин вә ифритәләр она көрүнмәмиш әзаб верир, дәфәләрлә јолдан чыхарыр, аздырырлар. Нәһајәт, әли һәр јандан үзүлмүш Маһан танрыја јалварыр ондан көмәк диләјир. Дарда галанларын әфсанәви хиласкары олан пејғәмбәр Хызр ону бәлалардан гуртарыр.

Маһанын симасында һеч бир мадди сыхынты көрмәјән бир адамын вар-дөвләтини артырмаг еһтирасы учундан бөјүк бәлалара дүчар олдуғуну көстәрән бу һекајәдә тамаһкарлығын инсан тәлејиндә ојнадығы позучу рол исләнилик, һәјати нә мәтләрә алудә олан нәфсини чиловлаја билмәјән ачкөз адамын даима горху ичәрисиндә јашамасы ифадә олунур. Тәсадүфи дејилдир ки, дәфәләрлә тамаһы учундан әзијјәт чәкән Маһан анчаг төвбә едиб нәфс вә еһтираса үјмәјацағына гәти сөз вердикдән сонра ничат тапыр.

Шаһзадә көзәл Маһаны өлмүш билән јолдашларынын јас тутараг көј палтар кејиндикләрини гејд едиб, Маһанын да бүтүн бу маңаралардан сонра гырмызы, гара вә башга рәнкләрә мејл етмәјиб һәмишә көј либасда олдуғуну сөјләјир.

Азәрјун көј рәнки тәрифләјәрәк билдирир ки, бу рәнки уча асиман бәәндји үчүн өзү мави кејинмишдир. Асиманла һәмәһәнк олмаг исә Күнәшә јахынлашмаг демәкдир. Әзрәг күлү дә көј рәнkdә олдуғу үчүн күнәшдән әјрылмыр, күнәш һансы тәрәфдә оларса үзүнү ора чевирир...

Чин шаһзадәси.

Бәһрам шаһ һәфтәнин уғурлу күнләриндән сајылан пәнч-шәнбә күнү алтынчы иглим шаһзадәсинин Јупитер (Мүштәри) илә һәмәһәнк олан сәндәл рәнкли сарајына кедир. Чин хағаньнын Јәғмә-наз адланан көзәл гызы ахшамүстү шаһын арзусу илә она Хејир вә Шәр адлы ики кәнчин һекајәсини сөјләјир:

Бир-бирилә јолдаш олуп узга сәфәрә чыхан Хејир вә Шәр адлы ики чаван тәбиәтчә дә бир-биринин там әксидирләр. Јолун гуру чөлүкләрдән дүшәчәјини билән Шәр бардаға су долдуруб Хејирдән кизли өзү илә апарыр. Јола набәләд олан Хејир исә өз әзүгәсинә јолдашыны да сәхавәтлә гонаг едир. Гызмар күнәш алтында бир нечә күн јол кедәндән сонра Хејирин сүјү түкәнир. О, Шәрин хәлвәти су ичдијини көрүб ондан су истәјир. Шәр исә бир ичим су үчүн јолдашындан онун көзләрини тәләб едир. Сусузлуг Хејири лап әлдән салыр, тагәти кәсилир. Нәһәјәт дөзә билмәјәрәк Шәрин тәклифинә разы олур. Гәддар Шәр бир ан белә тәрәддүд етмәдән онун үстүнә шыгыјыб көзләрини чыхарыр, вар-јохуну гарәт едиб, тәк-тәнһа ал-ган ичиндә гуру сәһрада гојараг, су да вермәјиб јолуна давам едир. Хејир мәрһәмәтли курд гызы вә онун нәчиб аиләсинин јардымы илә ничат тапыр, тезликлә мәнсәбә чатыр, вар-дөвләт сәһиби олур. Бир күн тәсәдүфән Хејирлә растлашан Шәр онун ајагларына дүшәрәк күнаһларындан кечмәсини хаһиш едир. Хејир Шәри бағышлајырса да о, курд тәрәфиндән чәзаланараг өлдүрүлүр.

Чин көзәлинин бу һекајәсиндә чәмијјәтин шәр гүввәләрдән даима зәрәр көрдүјү ифадә олунур. Шәр имкан тапан кими хејири мәһв етмәјә, онун көкүнү јер үзүндән кәсмәјә чалышмышдыр. Лакин ичтимаи бәлалара гаршы мүбаризә апармағын зәрурилијини ифадә едән бу ибрәтамыз һекајә бир даһа тәсдиг едир ки, һагг, дүзлүк зәрбәләрә мәрбуз галар, әзиләр, ачаг тамамилә мәһв олмаз. Нәчиб мәгсәд, хејирхәһ әмәлләр уғрунда кедән мүбаризәдә бәдхәһлыг вә хәбислијин мәғлубијјәти гачылмаздыр.

һекајәдә Хејирин көзләринин сәндәл ағачьнын јарпағы илә мүаличә олундуғу кәстәриллир. Тәбиәтин бу әвәзсиз не-мәти бир нечә башга үмидсиз хәстәләрә дә шафа верәрәк онлары һәјатә гәјтарьыр.

Одур ки, Хејир тез-тез сәндәл ағачьнын јанына кедәр, күнүнүн чохуну онун көлкәсиндә кечирәрди. Шаһзадә гыз Хејирин әјнинә дә сәндәл рәнкли көјнәк кејдијини билдириб әләвә едир ки, сәндәл ағачь тәбиәтә хүсуси јарашыг верир, инсанларьн руһуну охшајыр. Сәндәл ағачьнын әтри дә јени гүввә бәхш едир. Сәндәл тозу баш ағысыны сағалдыр, бәдәндәки хәстәликләри узгаглашдырыр, үрәк јанғысыны јатырдыр...

Иран шаһзадәси

Чүмә күнү јетишчәк шаһ әјнинә ағ палтар кејерәк једдинчи иглим шаһзадәсинин јашадығы Венера (Зөһрә) планети илә һәмәһәнк олан ағ күнбәзә кедир. Иран шаһынын ағ зинәтләрлә бәзәнмиш Кејкавус нәсәбли көзәл гызы Дүрсәти бүтүн күнү шаһа үрәкдән хидмәт едәрәк она доғма анасындан ешитдији ағ рәнклә бағлы бир рәвәјәт данышыр:

Һүсн вә билији илә һамыны һејран едән мә'рифәтли бир кәнч күнләрин бириндә өз бағына кәләркән гапыларын бағлы олдуғунун көрүб һејрәтләнир. Ичәридән чалғы вә охумаг сәсләри ешидилир. Бағ саһиби гапыны нә гәдәр дөјүрсә һеч кәс ачмыр, бир тәһәр һасардан дешик ачыб ичәри кирир. О бағда бир дәстә гызын чалыб ојнајараг әјләндијини көрүр. Гызлар әввәлчә баға оғру кирдијини күман едиб ону чәзаландырмаг истәјирләр. Анчаг сонра бағын саһиби олдуғуна инаныб мәчлисә дө'вәт едир вә она бәјәндији бир көзәли сечмәји тәклиф едилрә. Бағ саһиби гызларын ичәрисиндә олан мәләксима бир көзәлә мәһәббәт јетирәрәк онунла бағын хәлвәти бир кушәсинә чәкилилр. Анчаг көзләнилмәдән баш верән һадисәләр бу севкилиләрә мане олур. һәр дәфә бир шеј, кәһ ејванын учулмасы, кәһ пишик-ләрин, кәһ сичанларын, кәһ түлкүләрин чыхартдығы сәсләр онлары гөрхудур. Мәһәјәт, онлар бағын бир күнчүндә кизләнмәкдән әл чәкиб, ел адәтинчә евләнмәк гәрәрына кәлирләр.

Иран көзәлинин сөјләдији бу һекајә шаһы әјләндирмәклә јанашы, ону ләкәсиз мә'нәвијат, јүксәк әхлаг, тәмиз ад, һәја, исмәт вә с. мәзијәтләр һагғында дүшүнмәјә дө вадар едир. Ани бир һәвәсә ујараг гејри-гануни вүсала чан атан ики кәнчин һәр дәфә бир манеә илә үзләшдијини кәстәрән бу һекајәнин әсас мә'насыны мәғбул әхлаги гајдаларын мүғаддәслији, аилә һәјәтынын үстүнлүјү, һәр чүр ләкәдән узаг, тәмиз адла, башы уча јашамаға дө'вәт тәшкил едир.

Дүрсәти ханым һекајәнин сонунда ағ рәнки тә'рифләјәрәк онун тәмизлик, үлвијәт вә ајдынлыг рәмзи олдуғуну билдирир. Өз тәбилији илә сечилән ағ рәнк бүтүн рәнкләрдән фәргли олараг сүн'илик билмир. һәр чүр ләкәдән тәмиз, ејибсиз олана да сафлығына көрә «ағ» дејирләр. Бунун үчүндүр ки, һагга иба-дәт едәнләр ағ палтар кејинир. Күндүзүн ајдынлығы да ағ ишығын-дадыр. Ај өз бәјәз нуру илә дүнјаны ишыгландырыр...

27465

Нәшријатын директору Г. Исмајылов

Шәкилләр Микајыл АБДУЛЛАЕВИНДИР

Мәтнин мұәллифи Нұшабә АРАСЛЫ

Једди көзәл

Буклет

Семь красавиц

Буклет

(на азербайджанском языке)

5106000000

J 8—90

M—654—90

© «Ишыг» нәшријаты, 1990.

Редактору **М. Әмирова**
Мәкет вә тәртибаты **Е. Максимовундур**
Нахышлар **Әли Мәммәдовундур**
Бәдии редактору **А. Жабин**
Техники редактору **М. Мәммәдов**
Корректору **А. Хәлилова**

Јығылмаға верилмиш 12.02.90. Чала имзаланмыш 4.09.90. Табәширли қағыз. Офсет
чап үсулу. Шәрти ч/в. 1,11. Учот нәшр в. 1,16. Тиражы 2200. Сифариш 2012.
Гимәти 40 гәп.

Азербәјҗан ССР Дәвләт Мәтбуат Комитәси. «Ишыг» нәшријаты, 370601, Бақы,
Гогол күчәси, 6.

«Коммунист» нәшријатыны мәтбәәси Мәтбуат проспекти 529-чу мәһәллә

